

Een nieuwe ongemakkelijke waarheid

De boodschap van het in februari verschenen rapport *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review* is helder: we moeten nu ons gebruik van de natuur afstemmen op de draagkracht van de planeet, anders brengen we de toekomst van de mensheid in gevaar. Het is logisch ook bij het vak economie in het voortgezet onderwijs aandacht aan dit rapport te besteden. Dit kan grotendeels binnen het huidige examenprogramma.

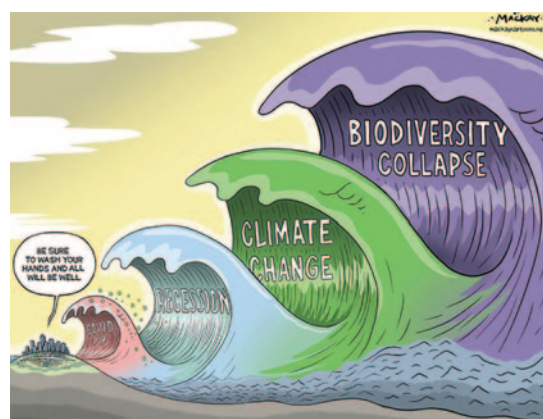
Bastiaan van der Broek

Los van de existentiële risico's leidt verlies aan biodiversiteit nu al tot economische schade, sociale ontwrichting en verlies van schoonheid. Dasgupta houdt ons een nieuwe *inconvenient truth* voor, een ongemakkelijke waarheid waar de economische wetenschap zich tot zal moeten verhouden. Onderzoek toont aan dat we in een zesde massa-extinctie zitten die vooral te wijten is aan de manier waarop onze wereldeconomie werkt. De urgentie om te handelen is groot, maar uit een recent VN-biodiversiteitsrapport blijkt dat landen te weinig doen om hun biodiversiteitsdoelen te behalen. De inzet voor de biodiversiteitstop eind dit jaar is te komen tot een Parijsakkoord voor de natuur. De centrale aanbevelingen van de Dasgupta Review zullen daarbij leidend moeten zijn: economische groei en ontwikkelingstheorieën moeten rekening houden met de menselijke afhankelijkheid van de natuur. Onttrekkingen voor consumptie moeten in balans zijn met het regeneratieve vermogen van de biosfeer, anders putten we ons natuurlijke kapitaal uit.

Conventionele opvattingen

Deze visie van Dasgupta staat in scherp contrast met conventionele opvattingen over economische groei en ontwikkeling. Economische groei is sinds de 2e wereldoorlog een centraal beleidsdoel en was nodig om vernietigde productiecapaciteit te herstellen, de groeiende wereldbevolking te voeden en miljarden mensen uit armoede te verheffen. Toegenomen materiële welvaart heeft geleid tot indrukwekkende verbeteringen van welzijn, maar ook tot groeiende milieuproblemen. Het rapport *Grenzen aan de Groei* uit 1972 waarschuwde al voor uitputting van grondstoffen en milieuvervuiling als gevolg van consumptiepatronen en productie. Maar ondanks de zorgen overheerste lang het optimisme over economische groei, die in potentie in staat geacht werd milieuproblemen op te lossen.

Toch won de overtuiging dat economische ontwikkeling duurzaam moet zijn vanaf de jaren '80 meer terrein. Het rapport *Our Common Future* uit 1987 definieert duurzame ontwikkeling als: 'Een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige ge-

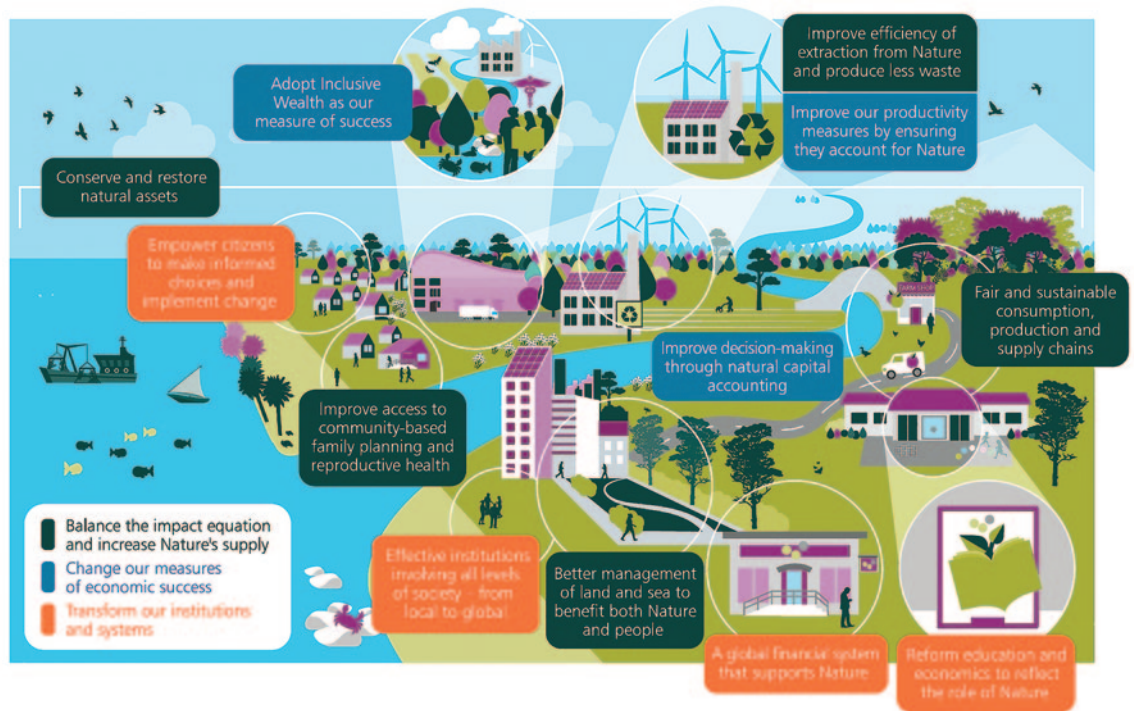
neraties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen.'

Niet kijken naar afschrijvingen

Dasgupta constateert dat de manier waarop de huidige wereldeconomie werkt niet strookt met bovenstaand uitgangspunt, vooral niet ten aanzien van het intergenerationele aspect. De economische groei van de afgelopen decennia is te danken geweest aan het uitputten van ons natuurlijk kapitaal: de inkomsten zijn geregistreerd zonder te kijken naar de afschrijvingen. Door meer te consumeren dan de planeet kan regenereren verkleinen we ons natuurlijke kapitaal, wat op termijn zal leiden tot tekorten aan grondstoffen en verminderde leefbaarheid van grote delen van de planeet.

De waarschuwing van Dasgupta bevat echo's van het malthusiaans plafond, een voorspelling ten aanzien van voedselzekerheid die nooit uitkwam dankzij landbouwinnovaties. Innovatie en technologie zijn nog steeds het standaardantwoord op de uitputting van hulpbronnen, maar Dasgupta stelt dat technologische ontwikkeling alleen niet voldoende is voor het oplossen van de biodiversiteitsproblematiek. Technologie legt immers ook een beslag op grondstoffen en gaat bovendien niet altijd gepaard met sterke instituties.

Ook de schaal van de problematiek is een reden waarom technologische oplossingen ontoereikend zijn, we zijn als soort in staat gebleken het hele aardse systeem te beïnvloeden. De opwarming van de aarde zorgt voor veranderingen in wereldwijde weerspatronen en verzuring van oceanen. Dit leidt wereldwijd tot de vernietiging van ecosystemen en bedreigt het voortbestaan van vele diersoorten. Het belang van biodiversiteit voor de leefbaarheid van onze planeet en het functioneren van onze economie is ondertussen overduidelijk. Soortenrijk-

dom en gezonde ecosystemen zijn onmisbaar voor onze behoeftebevrediging, en hebben daarnaast een onschatbare intrinsieke waarde.

Morele verplichting

Dasgupta verklaart ons onachtzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen met het feit dat conventionele economische modellen geen rekening houden met natuur als productiefactor. Het uitgangspunt van economische theorieën was dat lokale tekorten altijd aangevuld konden worden door internationale handel en technologische ontwikkeling. Op basis van dat idee kon groei van wereldwijde output altijd doorgaan. Inmiddels is duidelijk dat lokale tekorten alleen nog aangevuld kunnen worden door meer aan de natuur te onttrekken dan ze kan regenereren. Dit gaat ten koste van toekomstige opbrengsten.

De aarde zal op deze manier niet in staat zijn om op een duurzame wijze de wereldbevolking te onderhouden. Zeker niet als er in 2050 tien miljard wereldburgers zijn die een levenstandaard nastreven vergelijkbaar met de onze. Nu niet handelen betekent minder economische voorspoed in de toekomst, en zal leiden tot slechtere levensverwachtingen voor toekomstige generaties. We hebben een morele verplichting aan toekomstige generaties en aan de aarde om hier verandering in te brengen.

De weg voorwaarts

Ondanks de omvang en complexiteit van de uitdaging ademt de Dasgupta review het geloof dat we in staat zijn om de manier waarop we in onze behoeften voorzien te veranderen. We moeten ook wel, als we als soort willen overleven.

Dasgupta onderscheidt drie paden voor verandering: (1) het gebruik van grondstoffen afstemmen op de draagkracht van de planeet en het aanbod van de natuur herstellen, (2) onze maatstaven van economisch succes aanpassen, en (3) het trans-

formeren van onze instituties en systemen.

Hoopvol is dat het maatschappelijk middenveld, ondernemers en overheden al volop actie ondernemen om deze veranderingen in gang te zetten. Er worden eerlijke prijzen berekend, regeneratieve landbouw wint terrein en ecosysteemherstel is hot. Overheden schakelen over naar welzijn als maatstaf van succes en rechtspraak wordt ingezet om ambities en acties met elkaar in lijn te brengen. Prikkel, beleid en innovatie zijn onmisbaar om deze transitie te voltooien en de leefbaarheid van de aarde te behouden. Maar de mensheid moet ook haar normen ten aanzien van behoeftebevrediging veranderen. De kern van de ongemakkelijke waarheid van Dasgupta is dat ons consumptiepatroon de grootste bedreiging is voor biodiversiteit. Om die verandering van normen in gang te zetten moeten mensen de consequenties van hun keuzes onder ogen zien. En daarin is een taak weggelegd voor ons vakgebied.

Economisch onderwijs

De economische wetenschap heeft een belangrijke taak bij het inzichtelijk maken van onze normen ten aanzien van consumptie en het analyseren van de consequenties daarvan. Academisch economen mengen zich met regelmaat in deze discussie, en er is een gestage toename van het aantal hbo- en universitaire studies op het snijvlak van economie en duurzaamheid.

In het economisch onderwijs op het voortgezet onderwijs is duurzaamheid nog geen verplicht onderwerp, maar het huidige examenprogramma biedt volop mogelijkheden om hier mee aan de slag te gaan. De drie paden voor verandering die Dasgupta ons voorhoudt, vormen een uitdagende context die met alle concepten uit het huidige programma onderzocht kan worden. Analogie aan het uitgangspunt van *The Wealth Of Education*, biodiversiteit is een context die met behulp van wisselende concepten steeds verder blootgelegd kan worden.

De Dasgupta-bril

Hieronder enkele suggesties over de manier waarop de concepten uit het eindexamenprogramma door een Dasgupta-bril bekeken kunnen worden.

Schaarste

Bij het bespreken van onbegrensde behoeften is het zinvol een onderscheid te maken tussen materiële en immateriële behoeften, eventueel gekoppeld aan de piramide van Maslow. Welk type behoefte is onbegrensd? En zijn er middelen nodig om immateriële behoeften te bevredigen?

Ruil

Het biodiversiteitsverdrag is een interessant voorbeeld van een institutie die de omstandigheden waaronder ruil plaatsvindt beïnvloed door een stem te geven aan partijen die niet direct partij zijn bij de ruil: toekomstige generaties en de natuur.

Markt

Milieuvervuiling kan worden gezien als een subsidie aan huidige generaties en een belasting voor toekomstige generaties, dit heeft gevolgen voor consumptie nu en in de toekomst. In reactie op externaliteiten is het zinvol om te kijken naar *accounting prices of true price* en hoe deze tot stand komt.

Ruilen over de tijd

Meer aan de natuur onttrekken dan er geregenereerd kan worden, is een vorm van ruilen over de tijd. We consumeren nu, waardoor er in de toekomst minder geconsumeerd kan worden. Ecosysteem-herstelprogramma's kunnen omschreven worden als een investering in de toekomst.

Speltheorie

Het is veelal onduidelijk *wie, wanneer welke* schade heeft toegebracht aan de natuur aangezien deze stil, onzichtbaar en mobiel is, dit leidt tot meeliftgedrag. Bij het naleven van internationale duurzaamheidsverdragen treedt vaak een gevangenendilemma op.

Risico en informatie

De relatie tussen consumenten en producenten kan op het vlak van biodiversiteit gezien worden als een principaal-agentrelatie. Consumenten verlangen dat producenten duurzaam te werk gaan, maar producenten proberen vooral zo winstgevend en dus kosten-efficiënt mogelijk te zijn.

Groei

Het kan interessant zijn om te kijken naar het onderwerp overontwikkeling bij het bespreken van bbp als maatstaf van ontwikkeling, en dit te contrasteren met welzijnseconomie.

Goede tijden, slechte tijden

Het is interessant op te merken dat begrotingsbeleid gericht ingezet kan worden om naast demping van conjunctuurschommelingen ook klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen te bereiken.

Een oproep

We hebben als economiedocenten een prachtig vak, waarbij er veel gelegenheid is om maatschappelijke onderwerpen in onze lessen op te nemen. De nadelige gevolgen van biodiversiteitsverlies zijn niet langer een probleem waar alleen mensen ver weg of in de toekomst mee te maken krijgen, onze leerlingen zullen er mee moeten leven. Als docenten hebben we de taak om complexe economische problemen, zoals het biodiversiteitsprobleem, inzichtelijk te maken voor onze leerlingen. Maar ik vind dat we ook duidelijk moeten maken dat ieder van ons daar een verantwoordelijkheid in heeft. Onze economische keuzes hebben consequenties, en wie vrij is om te kiezen moet ook verantwoordelijkheid dragen voor die keuzes. Biodiversiteit, maar ook klimaatverandering en economische ongelijkheid zijn grote uitdagingen waarvoor we als samenleving staan en verdienen wat mij betreft een centrale plek in onze lespraktijk, als verplichte contexten waarop het hele instrumentarium uit *The Wealth of Education* losgelaten kan worden.

Het huidige examenprogramma biedt veel mogelijkheden, maar aandacht voor gedragseconomie zou welkom zijn. *'Hyperbolic discounting'* en *'loss aversion'* geven veel inzicht in de moeilijkheid van het veranderen van economische systemen. Daarnaast zou het goed zijn systeemdenken als vaardigheid op te nemen, om leerlingen cycli van oorzaak en gevolg te laten onderzoeken. Het bespreken van de ongemakkelijke waarheid die Dasgupta ons voorhoudt, zal niet altijd makkelijk zijn, maar gezien de relevantie van deze problematiek ga ik het mezelf in ieder geval wat moeilijker maken.

Wil je doorpraten over dit thema? Heb je lesmateriaal over dit onderwerp dat je wil delen? Of wil je de complete literatuurlijst? Neem contact op via bastiaan.vanderbroek@gmail.com.

Literatuur

Dasgupta, P. (2021), *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. (London: HM Treasury)